

УДК 140.8:321.7

О.В. Андрієнко¹, В.Г. Андрієнко²

¹ Донецький національний університет, Україна

² Загальноосвітня школа № 8, м. Донецьк, Україна

ГУМАНІЗУЮЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ МОВНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається питання гуманізації мовної освіти за допомогою дистанційного навчання. Зроблено висновок про те, що слід активно використовувати сучасні інформаційні технології для гуманізації і демократизації сфери освіти.

У сучасній світовій мовній освіті набула широкої популярності тенденція активного застосування дистанційних форм навчання. Ця тенденція значною мірою є відповіддю розвинутих демократичних країн на інтегруючі процеси та рух у напрямку інформаційного суспільства. Не минула вона і українську мовну освіту. За кордоном, на відміну від України, вже існує багатий досвід використання інформаційних технологій, зокрема ресурсів Інтернету, завдяки тому, що у глобальних мережах можливо знайти будь-яку інформацію. Серед інформаційних ресурсів, які використовуються в освітніх цілях, найбільш поширеними є наступні: електронні підручники та дистанційні навчаючі курси; довідкові матеріали (словники, енциклопедії, бази даних, карти тощо); електронні бібліотеки; віртуальні музеї та виставки; методичні матеріали для вчителів.

Метою нашої роботи є аналіз гуманізуючого потенціалу дистанційних форм навчання у контексті демократизації мовної освіти.

Питання гуманізуючого впливу дистанційного навчання розглядалось у роботах багатьох авторів. Серед них М. Бухаркіна [1], Ю. Верісокін [2], Є. Полат [3] та ін. Проте рух сучасного суспільства у напрямку демократизації та євроінтеграції, а також значна роль інформаційних технологій у сьогоdnішньому житті говорить про необхідність більш глибокого дослідження гуманізації освіти через дистанційні засоби навчання.

На сьогоdnішній день існує досить широкий спектр дистанційних засобів навчання. Проте особливу роль у гуманізації мовної освіти відіграють мультимедійні підручники, оскільки вони мають ряд переваг перед звичайними підручниками.

По-перше, це нелінійна побудова матеріалу, що більш відповідає особливостям людської психології, зокрема пам'яті [1, с. 127]. Крім того, мультимедійний підручник дає змогу ефективно задіяти відразу кілька каналів сприйняття. Мультимедійні підручники мають музикальне і дикторське оформлення, а також багату наочність (відеокліпи, слайд-шоу тощо).

По-друге, мультимедійний підручник зазвичай має широку мережу гіперпосилань (на визначення, терміни, пояснення). Це дозволяє отримати пояснення про хід прочитання інформації, а також дає можливість швидко повернутись до основного тексту.

По-третє, мультимедійний підручник має систему управління структурою. Викладач може реалізувати власне бачення процесу навчання тим, що задає найбільш прийнятну для учня форму і послідовність представлення матеріалу, що дозволяє використати один і той самий навчальний матеріал для різної аудиторії та різних видів навчальної діяльності [1, с. 27]. Така гнучкість у способах використання сприяє розповсюдженню електронних підручників.

Четвертою перевагою є наявність системи контролю знань, що інтегрована в електронний підручник і дозволяє здійснити контроль з миттєвим результатом у вигляді вправлень чи готової оцінки за виконану вправу [2, с. 8].

П'ятою перевагою є швидкий зворотний зв'язок. Гуманізуючу роль тут відіграє специфіка інтерактивного режиму, який дозволяє учню самому контролювати швидкість проходження навчального матеріалу.

Шостою перевагою електронного підручника є можливість регулярного корегування підручника з появою нових даних [3, с. 205] (електронний підручник знаходиться у певному місці віртуального простору, доступ до якого мають мільйони користувачів; для того щоб внести певні зміни, достатньо зробити це лише з одним файлом).

Таким чином, мультимедійні підручники мають численні переваги перед паперовими книгами. У той же час використання електронних підручників пов'язане з певними проблемами. Багато з них містять багатосторінкові тексти, які учні мають читати з екрана, що дуже негативно відображується на зорі. Тому оптимальним вирішенням проблеми стало б поширення паперових підручників з мультимедійними додатками на компакт-дисках. На сьогодні таких підручників дуже мало, а стосовно українського шкільного курсу з іноземної мови ця проблема стоїть дуже гостро. Хоча за кордоном (зокрема у Росії) ідея видання навчальної літератури з мультимедійними додатками повільно, але постійно поширюється. Прикладом може бути відома серія «Енциклопедія для дітей» (видавництво «Аванта+», Росія), англо-англійські словники британського видавництва «Longman».

Стосовно електронних підручників, що поширені серед українських користувачів, слід відзначити програму «English Platinum 2000» (підручник компанії «Мультимедійні технології та дистанційне навчання» (http://www.magnamedia.ru/english_platinum2000.html)).

Аналіз цього підручника був проведений за наступними пунктами:

1. Діалог. Підручник містить уроки з діалоговими ситуаціями, взятими з життя, а також пізнавальними текстами у різних галузях знання, що дає можливість реалізації гуманізуючого ефекту навчання. Крім того, учень має можливість у доступній формі ознайомитись з граматикую представлених на уроці конструкцій, а також закріпити знання за допомогою різноманітних вправ на запам'ятовування нових слів та словосполучень з даного уроку.

2. Словник. Цей навчальний розділ використовується для поповнення словникового запасу у шість етапів, на яких учень запам'ятовує слова, вчиться правильно їх вимовляти, відпрацьовує їх вживання. Гуманізуючий ефект несе зручна послідовність у викладенні матеріалу, а також активне звертання до наочності через численні кольорові ілюстрації.

3. Граматика. Довідкова система з граматики подана у вигляді гіпертексту, що дозволяє швидко і в доступній формі ознайомитись з морфологією і синтаксисом.

4. Фонетика. Електронний підручник має численні вправи (причому всі лінгафонні матеріали озвучені дикторами – носіями мови) на відпрацювання та закріплення фонетичних навичок. Гуманізуючий аспект полягає в тому, що учень може кожного разу повернутись до тієї чи іншої вправи і засвоювати матеріал у зручному для нього темпі.

5. Фільм. Звуковий ряд і слайди допомагають учню зрозуміти, як говорять у країні, мову якої він вивчає, що активно формує полікультурну компетенцію і має гуманізуюче значення.

Досить поширеним сьогодні в Україні є мультимедійний мережний навчальний комплекс HiClass II. Він використовується для викладання не тільки іноземних мов, але також музики і психології. HiClass II – це мультимедійна настройка для дистанційного контролю процесу навчання, в ході використання якої в комп'ютерному класі вчителі отримують потужний та ефективний інструмент викладання. Мультимедійна мережа, що реалізується за допомогою HiClass II, дозволяє проводити вивчення та обговорення теми уроку, інтерактивне спілкування вчителя і учня. Інформаційна технологія створює умови для наближення змісту навчання, обсягу знань, вмінь, навичок, а також темпів їх засвоєння до особистості учня, тобто реалізує гуманізуючий підхід до навчання.

Аналіз мультимедійного комплексу HiClass II дозволяє виділити наступні загальні переваги у його використанні для вчителя:

1. Створення власної творчої лабораторії.
2. Можливість більш глибоко розуміти потреби кожного учня, наблизитись до його навчальних проблем і вибрати найкращу форму допомоги.
3. Переорієнтація з ролі інформатора на консультативну функцію.
4. Можливість переходу від стандартної діяльності до творчого рівня.
5. Зниження фізичного навантаження вчителя.
6. Підвищення ефективності праці

Для учня переваги у використанні мультимедійного комплексу HiClass II полягають у наступному:

1. Зняття комплексу «страху», «незнання», оскільки діяльність переходить з публічної форми в особистісну площину.
2. Новий механізм взаємодії зі вчителем (самостійно-консультативний замість контролююче-критичного).
3. Включення функцій самоконтролю та самооцінки.
4. Досвід навчального діалогу (в групі).
5. Формування активного пізнавального мотиву через включення механізму «успіху».
6. Підвищення ефективності навчання.

Таким чином, мультимедійні підручники мають численні переваги перед паперовими і є більш сприйнятливими до пристосування до потреб гуманізації. Проте використання багатьох електронних підручників часто пов'язано з серйозними труднощами (як, наприклад, необхідність читання об'ємних текстів з екрана, що є шкідливим для зору). Тому оптимальним шляхом у цьому напрямку є створення комплексних підручників, що складаються з друкованого матеріалу та матеріалу, що записаний на компакт-диску. Проте в Україні таких підручників дуже мало, тому зараз можливо говорити лише про їх потенційну роль у сфері гуманізації та розвитку мовної освіти, а практичне втілення і поширення таких комплексних видань серед українських шкіл, на жаль, поки що належить майбутньому.

Мультимедійні підручники представляють собою лише один із видів дистанційного навчання. Загалом, засоби дистанційного навчання можна розділити на синхронні та асинхронні навчальні системи. Синхронні системи передбачають одночасну участь у процесі навчання вчителя і учнів. До них відносяться інтерактивне телебачення, аудіографіка, комп'ютерні телеконференції, IRC, MUD, MOO тощо. Асинхронні системи не потребують одночасної участі вчителя і учнів. До них відносяться курси на основі аудіо- та відеокaset, друкованих матеріалів, WWW, FTP та електронної пошти. Існують також змішані системи, що включають як синхронні, так і асинхронні елементи.

Одним із синхронних засобів дистанційного навчання є телеконференції (USENET). В них можуть брати участь тисячі користувачів. Зробити це дуже просто. Для цього слід лише підключитись до конференції, вибравши її адресу в Інтернеті. На екранах моніторів відображаються фрагменти діалогу між учасниками, які зберігаються певний час після закінчення конференції, так що можна повернутись і переглянути зміст конференції навіть тоді, коли її учасники фізично відсутні.

MOO – це скорочення від Multi-user Object Oriented. MOO – це середовище, що забезпечує контакт через Інтернет в реальному часі. За допомогою MOO будь-який комп'ютер може стати терміналом для віддаленої головної машини, на якій імітуються так звані віртуальні кімнати (virtual rooms). У них людина може ніби зустрітись з іншими учасниками, що підключились до головної машини в той самий час. Характерною особливістю MOO є можливість створення віртуальних об'єктів – віртуальні схеми, проекти, дошки, магнітофони, слайди, кожен з яких може включати до 18 рядків.

MUD (Multi User Domain) є дуже схожим на MOO. За допомогою MUD можна створювати ситуаційні моделі, організувати як приватні, так і групові розмови, а також користуватись поштою.

IRC – Interactive Relay Chat – можна перекласти як «розмова, що передається інтерактивно». IRC – це програмне забезпечення, що дозволяє сотням користувачів надсилати і читати текстові послання в реальному часі. Всі послання і координати їх авторів відображаються на екрані. IRC представляє користувачам різні канали для кожної розмови. У кожного каналу є оператор, що координує його функціонування. Розмова може бути записана на диск. Ця програма широко використовується в країнах Америки та Західної Європи для реалізації дистанційного навчання. При цьому оголошення про час і дату проведення заходу показують на WWW-сторінках.

WWW – World Wide Web – всесвітня павутина. Саме завдяки цьому сервісу Інтернет отримав такий бурхливий розвиток. WWW представляє необмежені можливості для реалізації гуманізуючого підходу до навчання іноземної мови при створенні дистанційних навчальних курсів. Для цього не потрібно багато дорогого обладнання, як, наприклад, для телебачення. WWW дає можливість вчителям створювати дистанційні курси практично без участі програмістів. Такі курси є результатом творчого самовираження вчителя і максимально наближені до індивідуальних потреб та проблем певної аудиторії учнів, на яких вони розраховані. WWW дозволяє відтворювати текстову і графічну інформацію, фільми, передавати звук з досить високою якістю (включаючи музичні файли), відеозображення, імітаційні моделі, проводити тестування в автоматичному режимі, забезпечувати голосовий та відеозв'язок.

В цілому можливості інформаційних технологій в галузі гуманізації та демократизації навчання іноземним мовам дуже широкі. В мережі Інтернет все частіше організуються навчальні сайти для тих, хто вивчає іноземні мови. Вони містять різноманітні навчально-методичні матеріали в текстовій, графічній та мультимедійній формах. Учні і вчителі можуть обрати для себе найбільш корисні і цікаві матеріали залежно від конкретних навчальних потреб і завдань. За наявністю в учнів власної адреси і доступу до Інтернету вчитель може розсилати їм індивідуальні завдання за допомогою електронної пошти. Але, на жаль, сьогодні в Україні це можливо далеко не в кожній школі і цю проблему слід послідовно вирішувати на державному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бухаркина М.Ю. Мультимедийный учебник: что это? / М.Ю. Бухаркина // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 4. – С. 29-33.
2. Верисокин Ю.И. Учебное кино на уроках английского языка / Ю.И. Верисокин // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 5. – С. 34-36.
3. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка / Е.С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 2, 3. – С. 6-13.

Е.В. Андриенко, В.Г. Андриенко

Гуманізуєчий потенціал дистанційного навчання в контексті демократизації мовної освіти

В статье рассмотрен вопрос гуманизации языкового образования с помощью дистанционного обучения. Сделан вывод о том, что следует активно использовать современные информационные технологии для гуманизации и демократизации сферы образования.

O.V. Andriyenko, V.G. Andriyenko

The Humanizing Potential of Distant Teaching in the Context of Democratization of Language Education

The question of humanization of language education through distant teaching is considered. It is concluded that modern information technologies should be actively used for humanization and democratization of the educational sphere.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2010.